

СТИВЕН КИНГНИНГ “ЎЛИК МИНТАҚА” (“THE DEAD ZONE”) АСАРИДА ҲАҚҚОНИЙЛИК ВА ҲАҚИҚАТ

З.Ҳ.Усмонова

БухДУ инглиз тилшунослиги ўқитувчиси

E-mail: zarin_1908@mail.ru

тел: 91-24212 21

Abstract:

Stephen King's "Dead Zone" is enriched with humanistic ideas, in which the author works not on the basis of rumors and speculation in society, but on the basis of scientifically based facts, which allows him to take his work seriously. This article is about portraying the ideas of goodness and humanity expressed in the play, and about the features of these ideas when creating a fantastic work.

Key words:

Good, evil, lies, truth, heroism, savior, humiliation, struggle, truth, time.

Замонавий муносабатлар тизимини идрок этишда инсон шахсининг бугуни ва эртаси муаммоси асосий, ва хатто ҳал қилувчи роль ўйнайди. ғарб фалсафасида бу муаммо бош мавзуга айланган. Ўтган асрнинг бошидаёқ бу муаммо адабиётга ҳам кириб келди ва унинг асрнинг иккинчи ярмидаги кўринишини белгилаб берди. Адиблар асосан инсоннинг жадал суръатлар билан ўзгариб бораётган дунёдаги ўрни ҳақида, ахлоқий муаммолар ҳақида, ҳамда замонавий воқеликдаги Эзгулик ва Ёвузлик муаммолари ҳақида бош қотира бошладилар. Стивен Кинг ҳам бундан истисно эмас.

Стивен Кингнинг «The Dead Zone» («Мертвая Зона», 1979) романи том маънода адибнинг энг яхши асари ҳисобланади. Романда телепатия ва башоратчилик қобилиятига эга бўлган оддий америкалик зиёли Жон Смит ҳақида ҳикоя қилинади. Жон болалик пайтида муз устида учаётиб йиқилиб тушади ва боши лат ейди, бироқ у тезда оёққа туради. Болаликнинг барча касалликлари унутиб юборилганидек, тез ўтмай бу ҳодиса ҳам ёддан чиқади. Бироқ орадан кўп ўтмай Жони ўзида ғаройиб хусусиятни кашф этади – у ўз қаршида турган одамга қараб, келажакда унинг бошига қандай воқеалар тушишини кўз олдида келтира оларди. Бироқ унинг бу хислатига ҳам ҳеч ким эътибор бермади. Орадан йиллар ўтиб кичкинтой Жони балоғатга этади, қувноқ ва вазмин ўқитувчи бўлиб етишади:

«He was a tall man who had a tendency to slouch, and kids called him Frankenstein. Johnny seemed to be amused rather than outraged by this. And yet his classes were mostly quiet and well – behaved, there were few skippers ... He was the sort of teacher who, in another ten years, would have the school year book dedicated to him»¹

– Он был высокого роста и немного сутулился, за что дети прозвали его Франкештейном. Правда, он был скорее этим доволен, нежели раздосадован. На его уроках царила тишина и покой, прогульщиков мало... Он был одним из тех учителей, которым через десяток лет посвящают школьные ежегодники.²

Ташқаридан қараганда Жони ҳаётдан нолимаса бўларди. У Сейра Крэнел исми қизни севиб қолади. Сейра ҳам унга бефарқ қарамайди. Бироқ тақдир Жонининг бошига яна бир кулфат ёғдиради: Сейра билан учрашувдан қайтаётган пайтида уни машина уриб кетади.

¹ S.King. The Dead Zone. New York City.1990. p.25.

² С.Кинг. Мертвая зона. М., 1990, с.30.

Уни бош суюги синган ва хушсиз холда минтакавий тиббиёт марказига олиб келишади ва Жони у ерда хушига келмай тўрт йил қолиб кетади. Бу вақт орасида ҳатто унинг ота-онаси ҳам соғайишидан умидларини узишади. Врачлар ҳам энди ҳеч қандай умид йўқлигига амин бўлишганида мўжиза рўй беради: Жони ўзига келиб, ҳаётга қайтади.

Ранги доқадай оқарган, кўп изтироб чеккан, бироқ эс-хушини йўқотмаган Жони ўзида башоратчилик ҳислати пайдо бўлганини сезиб қолади. Унга ҳар сафар бирор киши кўлини урса ёки тегиб кетса, башоратчилиги бошланиб кетади ва кўз ўнгида ўша инсоннинг келажаги намоён бўлади. Жумладан, у ўзининг даволовчи врач Сэм Вейзакка у бундан ўттиз йил илгари Иккинчи жаҳон уруши пайтида йўқотиб қўйган онасини топиб беради:

«He looked at Weizak. Your mother is alive... When the war was over she left for Switzerland and married a Swiss engineer his name was Helmut Borentz. She and Helmut Borentz had four children, Johnny said in the same calm, washed – out voice. Her life took her all over the world... One of the children they had is dead. The other are alive and fine. But she dreams of you sometimes...».¹

– Джони поднял глаза на Вейзака. Ваша мать жива... Когда закончилась война, она уехала в Швейцарию и вышла замуж за швейцарского инженера, его звали Хэлмут Боренц. У нее и у Хэлмута Боренца родилось четверо детей. – Джони говорил все тем же тихим и слабым голосом. – Жизнь бросала ее в разные концы света... Один из детей погиб. Остальные живы и здоровы. Но время от времени она грезит вами...²

Жонининг бу ғайриоддий ҳислати унинг бошига қатор кунгилсизликлар келтиради. Одамларнинг кўзига у ёлгончи ва муттаҳам бўлиб кўринади ва шу сабабли ҳам «жамоатчилик фикри»дан кўрққан мактаб маъмурияти у билан хайрлашади. Шундан сўнг Жонига турли нашриётлардан кўплаб қизиқарли таклифлар бўлади, бироқ у бу таклифларнинг бирортасини ҳам қабул қилмайди. У фирибгар нашриётлар кўлида ўйинчоқ бўлишни истамайди. Шу сабабли ҳам у Inside View журналининг муҳаррири Ричард Дисга кўпол жавоб беради:

«You asked me what I thought” Johnny said. “I’ll tell you. I think you are a ghou. A grave robber of people’s dreams. I think you’re someone ought to put you to work at Roto-Rooter. I think your mother should have died of cancer the day after she conceived you. If there is a hell, I hope you burn there.»¹

«-Ты спрашиваешь, что я думаю – сказал Джони. Я скажу тебе. Я думаю, что ты вампир. Ты пожираешь человеческие надежды. Тебе бы работать на кладбище. Я думаю, твоей матери следовало бы умереть от рака на следующий же день, после того как она тебя зачала. Если есть ад, надеюсь, ты в нем сгоришь.»²

Жони ҳаммининг эътиборини ўзига қаратишни хоҳламайди. Унга «ҳориган ва умидсизликка тушган америка халқини саҳродан олиб чиққан пайғамбар» шуҳрати керак эмас. У шуҳратга интилмайди ва ўзининг ғайриихтиёрий равишда рўй берадиган башоратчилигини сотиб, кун кўришни хоҳламайди. Унинг яққаю ягона орузи ҳамма бўлиб ўтган воқани унутиб, уни тинч қўйса бас. У эл қатори ҳаёт кечеришни ва севимли касби билан шуғулланишни истайди.

У ўзининг 1975 йил 27 декабрида Сейрага битган мактубида қуйидагиларни ёзади:

«Well, I don’t want to sound gloomy, it ain’t that bad. But I don’t want to be a practicing psychic, I don’t want to go on tour or appear on TV... What I am really looking forward to is getting to Cleavs Mills and sinking into utter obscurity of the H.S.English teacher. And save my psychic flashes for football pep rallies».³

¹ S.King. The Dead Zone. New York. p.110.

² С.Кинг. Мертвая зона. М., 1990, с.118.

¹ S.King. The Dead Zone. New York.1990. p.135.

² С.Кинг. Мертвая зона. М., 1990, с.143.

³ S.King. The Dead Zone, p.210.

– «Пойми меня правильно, я не собираюсь сгущать краски. Просто мне не хочется быть практикующим экстрасенсом, ездить с лекциями и маячить на телеэкране... Мне бы вернуться в Кливс Милс, учителем старших классов и жить бы себе в своей норке. И приберечь свои озарения для футбольных баталий».⁴

Жони Смит Эзгулик, Ҳалоллик ва Софдиллик тимсолидир. Энг аввало Жони – Инсонпарвар, том маънода гуманист. Жони Симтнинг гуманизми ва ҳокисорлиги шу даражадаки уни фақат Инжилдаги Ҳалоскор билан таққослаш мумкин. Чиндан ҳам Жонининг онаси Вера Смит ўғлига мурожаат қилиб, уни Ҳалоскор деб атайди:

«It's the power the God working in you,' she said. It's a great responsibility, Johnny. A great trust. You must be worthy... Savior!»¹

–«Ты наделян божественной силой, - говорила она. Это большая ответственность, Джони. Большое доверие. Ты должен быть его достоин... Спаситель!»²

Жонининг отаси Герберт Смит Исо пайғамбарнинг отасидек дурадгор эди. Инсоният ҳалоскори Жони Смит инжилдаги Исо каби Эзгулик, Инсонпарварлик ва Одамийлик тимсолидир. Жони ўз башоратчилигидан жамиятга наф келтириш учун фойдаланади: у Карсел-Рок шаҳарчаси аҳолисини даҳшатга солиб, кетма-кет аёлларнинг номусига тегиб, сўнг ўлдириб юрган ашаддий жиноятчи – маньякни хатосиз топади. Бу ишни у изкуварлар каби эмас, балки башорат орқали амалга оширади. У шу йўл билан бир қатор котилликларни очиб ташлайди ва шундан сўнг газеталарда қуйидаги келтириладиган мисолдаги каби жарангдор сарлавҳали мақолалар пайдо бўлади: «MAINE PSYCHIC DIRECTS SHERIFF TO KILLER DEPUTY'S HOME AFTER VISITING SCENE OF THE CRIME». *From the New York Times, December 19, 1975.*³

Жонининг одамларга ёрдам бериш хоҳишида унинг инсонпарварлиги, атрофдагиларга муҳаббати, ўз шахсий манфаатлари учун эмас, балки Эзгулик учун яхшилик қилишга интилиши намоён бўлади. Бу ҳодисалардан кейин Смит башоратчилик чўққисига эришади. Энди унга ҳеч ким – кўз ўнгларида рўй бераётган воқеаларга ишонишни хоҳламай ва Жонидек ёш муаллимга ҳамон душманларча муносабатда бўлаётган маҳаллий бойваччалар ҳам таҳдид сола олмас эди. Уларнинг бу ишончсизлигининг боиси Жони ўзларига ўхшамаслигидадир. У ўзининг экстрасенсор қобилияти билан ўзгалардан ажралиб туради. Ўз ташвишлари билан бўлган атрофдаги одамлар ўзларига ўхшамаган инсондан қутилишга интилади ва бу билан қаҳрамонни ёлғизликка маҳкум қилади. Жон Смитни оиаласидагилар тушунмайди, жамиятда ҳам у ёлғиз ва агрессив. Зўрлар ва зари борлар ҳақ ҳисобланган ва зўравонлик ҳукм сурган олам унга ёт, бегона. Зўравонлик ва жиноятчилик тобора замон иллатига айланиб бораётган бир пайтда, ўз қаҳрамонларига «иккинчи нигоҳ» ато этган Кингнинг ўзи ҳам шу нигоҳ билан жамиятга боқади, унинг китоблари эса инсоният англаб етиши лозим бўлган ана шу таҳдидга тўла.

Адибнинг бу романини таҳлил қилган танқидчиларнинг асосли таъкидлашларича, «Ўлик минтақа»нинг муаллифи Жон Смитнинг «иккинчи нигоҳи»ни физиология ва биоэнергетиканинг энг янги ютуқларига таянган ҳолда асослаб берган. Парапсихологиянинг умумий тушунчасига кирувчи биофизик ҳодисалар бизнинг замонамизда илмий тафаккур даражасида қабул қилиниши лозим ва қабул қилинмоқда ҳам.

Муаллиф жамиятдаги миш-мишларга, олди-қочди гапларга таяниб эмас, балки илмий асосланган фактларга таяниб иш тутади, бу эса унинг ижодини жиддий деб баҳолашга имкон беради.

⁴ С.Кинг. Мертвая зона. М., 1990, с.215.

¹ S.King. The Dead Zone, p.50.

² С.Кинг. Мертвая зона. М., 1990, с.59.

³ S.King. The Dead Zone. New York.1990. p.312.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. S. King. The Dead Zone. – New York, 1990. – 470 p.
2. С. Кинг. Мертвая зона. – М., 1990. – 243 с.
3. Иззат Султон. Адабиёт назарияси. –Т.; Ўқитувчи, 1986. – 56 с.
4. Щерба Л.В. Опыт общей теории лексикографии. –М: Москва.1974. – 265 с.
5. Гринев С.В. Введение в терминоведение. –М: Московский лицей.1993. –309 с.
6. Караулов Н.Ю. Общая и русская идеография.– М: Москва, 1976,- 183 с.